

GEVECHT OM DE TROON

De Rozenoorlogen en de
opkomst van de Tudors

DAN JONES

DAN JONES

GEVECHT OM DE TROON

De Rozenoorlogen en de
opkomst van de Tudors

Uitgeverij Omniboek

INHOUD

Kaarten	7
Stambomen	11
Opmerking over namen, geld en afstanden	19
Inleiding: Rozenoorlogen?	21
DEEL I: BEGINTIJD (1420-1437)	33
1 Koning van heel de wereld	35
2 We verkeerden in perfecte gezondheid	49
3 Voor de troon geboren	63
4 Oweyn Tidr	80
DEEL II: WAT IS EEN KONING? (1437-1455)	93
5 De goede heerschappij van de heer van Suffolk	95
6 Een kostbaar huwelijk	106
7 Weg, verraders, weg!	122
8 Dan halen we de hertog van York binnen	142
9 Overvallen door waanzin	158
DEEL III: DE HOLLE KROON (1455-1471)	173
10 Zeer verheven prinses	175
11 Plotseling viel de kroon	192
12 Chaos	207
13 De adellijken en de laaggeborenen	221
14 Grillige tijden	239
15 Definitieve vernietiging	252
DEEL IV: OPKOMST VAN DE TUDORS (1471-1525)	273
16 Wraakneming	275
17 Het laatste duivelskind	289

18	Doe mij recht, o God	309
19	De oorlog of het leven	326
20	Jaloezie sterft nooit	340
21	Blanche Rose	352

	Epiloog: Hoeveel mannen hebt u in naam van de eeuwige God gedood?	366
--	--	-----

	Noten	376
	Bibliografie	399
	Illustratieverantwoording	409
	Register	411

I

KONING VAN HEEL DE WERELD

Haar bruiloft was een soldatenhuwelijk. Kort voor de middag op Drie-vuldigheidszondag in juni 1420 speelde een grote groep musici triomfantelijke muziek terwijl de elegante parochiekerk van Saint-Jean-au-Marché in Troyes volliep met schitterend geklede heren, ridders en edelvrouwen, die getuige zouden zijn van de vereniging van twee grote families die lang tegenover elkaar hadden gestaan. De aartsbisschop van Sens leidde op traditioneel Franse wijze de plechtige ceremonie waarin Catharina van Valois, jongste dochter van de krankzinnige koning Karel VI van Frankrijk en zijn lankmoedige vrouw Isabella van Beieren, werd uitgehuwelijkt aan Hendrik V, koning van Engeland.

Catharina was achttien jaar oud. Ze had fijne trekken, een kleine, preutse mond en ronde ogen boven hoge jukbeenderen. Haar slanke nek neeg heel iets naar één kant, maar dat was de enige kleine tekortkoming van de prinses in de bloei van haar jeugd. De man met wie ze zou trouwen was een in de strijd geharde krijger. Hij had tuitlippen en een lange neus, karakteristiek voor de Plantagenet-koningen van wie hij afstamde. Zijn donkere, iets uitpuilende ogen leken als twee druppels water op die van zijn vader, Hendrik IV. Zijn haar was naar de mode kortgeknipt en zijn strakke en gladgeschoren gezicht vertoonde littekens, waaronder een diepe kerf die hij al als zestienjarige tijdens een veldslag had opgelopen: een pijlpunt had zich diep in zijn wang geboord, net rechts van zijn neus, en er was een legerchirurgijn nodig geweest om het projectiel te verwijderen. Met zijn drieëndertig jaar was Hendrik V de beste krijger onder de Europese heersers van zijn tijd, en op zijn trouwdag verscheen hij in gepaste grandeur. 'Hij en zijn prinses vertoonden zich in grootse pracht en praal, alsof hij op dat moment de koning van heel de wereld was,' schreef Enguerrand de

Monstrelet, een Franse kroniekschrijver van hoge komaf met uitstekende connecties.¹

Op het door oorlog verscheurde platteland rond Troyes, de oude hoofdstad van het Franse graafschap Champagne op ongeveer 150 kilometer ten zuidoosten van Parijs, wemelde het al veertien dagen van de Engelse soldaten. Hendrik was op 20 mei in de stad gearriveerd, in gezelschap van twee van zijn drie broers, hertog Thomas van Clarence en hertog Jan van Bedford, veel aristocratische legeraanvoerders en ongeveer 1600 manschappen, veelal boogschutters. Er was geen plaats voor hen binnen de stadsmuren, zodat de meeste gewone soldaten in nabije dorpen waren ingekwartierd. De koning zelf verbleef in het westen van de stad in het fraaie hotel La Couronne (De Kroon) aan het marktplein. Vanuit deze basis voerde hij in grootse majesteitelijke staat de onderhandelingen over een definitieve vrede tussen de oorlogvoerende koninkrijken Engeland en Frankrijk.

In de zeven jaren die verstreken waren sinds zijn vaders dood in 1413 had Hendrik V een in angst en onzekerheid verkerend koninkrijk tot rust gebracht. Zijn vaders regering was een aaneenschakeling van crises geweest, waarvan vele voortkwamen uit het feit dat hij in 1399 de toenmalige koning Richard II had afgezet en hem vervolgens, na een poging om de vorst uit de gevangenis te bevrijden, had laten vermoorden. Het was het gewelddadige begin van een instabiele regering.

Richard was geen populaire koning geweest, maar de usurpatie van de troon door Hendrik IV had een legitimiteitscrisis uitgelokt. Hij had te kampen gehad met chronische financiële problemen, een grote opstand in Wales onder Owain Glyndwr en een reeks opstanden in het noorden, waarvan er een geleid had tot de onthoofding van de aartsbisschop van York, wegens verraad. Verder was hij gedurende lange perioden van zijn regering ernstig ziek geweest, waardoor er aanvaringen met zijn zonen ontstonden, vooral met de jonge Hendrik, die het koninklijk gezag uit zijn naam wilden uitoefenen. Hoezeer Hendrik IV ook had geprobeerd om als een machtige en gezaghebbende koning te regeren, hij bleef afhankelijk van de mannen die hem in eerste instantie op de troon hadden geholpen: in principe zijn volgelingen uit het hertogdom Lancaster, zijn eigen bezit voordat hij werd gekroond. Het leidde tot een langdurige verdeeldheid in de Engelse politiek, die pas na zijn dood kon worden opgelost. Die dood kwam op 20 maart 1413 na een laatste ziekbed. Hendrik stierf in de Jeruzalem Kamer in het huis van de abt van Westminster.

Zijn opvolger Hendrik V – die de troon rechtens verkreeg in plaats van die te veroveren – verenigde Engeland onder een onomstreden leider. Hendrik was een sterke, charismatische en zelfverzekerde koning, een talentvolle generaal en een intelligente politicus. Zijn regering was opvallend succesvol op vrijwel elk gebied van bestuur en oorlogvoering. In het begin maakte hij belangrijke verzoenende gebaren door de rebellen uit zijn vaders tijd gratie te verlenen en de stoffelijke resten van Richard II uit zijn begraafplaats in King's Langley in Hertfordshire over te brengen naar het graf dat Richard zelf in Westminster Abbey had laten inrichten naast zijn eerste vrouw, Anna van Bohemen. Het centrale doel van Hendriks beleid was opbouw van hechte banden met zijn hoogste edelen teneinde samen oorlog te voeren tegen Frankrijk. Hij had in dit opzicht enorme successen geboekt: in minder dan twee jaar van strijd waren de legers van Hendrik het Europese continent dieper binnengedrongen dan ooit sinds de heerschappij van Richard Leeuwenhart, twee eeuwen eerder.

Catharina's huwelijk met deze energieke jonge krijger-koning vormde het hoogtepunt van zijn vermetele buitenlandse beleid. Koningen van Engeland hadden eeuwenlang tegen hun Franse tegenvoeters gevochten, maar slechts zelden met echt succes. Sinds 1337 hadden de twee koninkrijken een periode van bijzonder bittere vijandigheid gekend, die we nu de Honderdjarige Oorlog noemen. Tal van territoriale aanspraken, tegenaanspraken en ruzies speelden een rol in dit complexe en langlopende geschil. Uiteindelijk stoelden ze allemaal op een eerste claim van Hendriks overgrootvader Edward III dat hij de rechtmatige koning van beide koninkrijken was. Zelfs Edward, een briljante strateeg en handige politicus, had zijn doel niet weten te bereiken, maar door zijn huwelijk met Catharina kwam Hendrik nu wel heel dicht in de buurt. Met het Verdrag van Troyes dat op 21 mei in de kathedraal van de stad werd bezegeld, had hij zich niet alleen van een Franse bruid verzekerd, maar werd hij ook, zoals hij later in een door hemzelf gedicteerde brief verkondigde, *'Hendrik, bij de gratie Gods koning van Engeland, erfgenaam en regent van het koninkrijk Frankrijk, en heer van Ierland'*.² Het Verdrag van Troyes ontferde Catharina's zeventienjarige broer Karel, de laatste nog levende zoon van Karel VI en koningin Isabella, en verlegde de Franse opvolging naar Hendrik en zijn toekomstige kinderen. De Franse kroon zou voor het eerst in Engelse handen komen.

Het Verdrag van Troyes en het koninklijke huwelijk dat daarna volgde, waren mogelijk geworden door de erbarmelijke staat van de Franse kroon. Bijna dertig jaar lang had Karel VI geleden aan een combinatie van paranoia, wanen, schizofrenie en zware depressies. De aanvallen konden soms maandenlang aanhouden. De eerste kreeg hij toen hij het leger op een hete augustusdag in 1392 in de buurt van Le Mans over het platteland leidde. Uitgedroogd, uiterst gespannen door een recente moordaanslag op een van zijn goede vrienden en geschrokken van een dorpsgek die hem had toegeschreeuwd dat hij het verraad tegemoetreed, kreeg de koning een aanval van razernij die een uur aanhield en waarin hij zijn metgezellen met het zwaard te lijf ging en vijf van hen ombracht.³ Hij had bijna zes weken nodig om te herstellen, en vanaf dat moment werd zijn bestaan geteisterd door psychotische episoden.

De artsen van die tijd weten Karels mentale afwijking aan een teveel aan zwarte gal, het ‘melancholieke’ lichaamssap waarvan men meende dat het mensen ontvankelijk maakte voor onrust en ziekte. Ook bestond het vermoeden dat hij zijn zwakke gestel geërfd had: Karels moeder, Johanna van Bourbon, had na de geboorte van haar zevende kind, Isabella, een zware zenuwinzinking gekregen.⁴ Hoe de diagnose ook luidde, de politieke gevolgen van de conditie van de vorst waren rampzalig. Verlamrende aanvallen van krankzinnigheid kwamen vrijwel elk jaar voor en schakelden hem fysiek en mentaal volledig uit. Hij vergat zijn eigen naam en het feit dat hij koning was en een vrouw en kinderen had. Hij behandelde de koningin wantrouwend en vijandig en probeerde borden en ramen met haar wapen kapot te maken. Soms trilde hij en schreeuwde hij het uit dat het voelde alsof er duizend scherpe ijzeren pieken in zijn vlees staken. Hij rende als een dolle door de koninklijke residentie in Parijs, het Hôtel St.-Pol, tot hij van uitputting in elkaar zakte. Het baarde zijn dienaren zo veel zorgen dat ze de meeste paleisdeuren dichtmetselden om te voorkomen dat hij zou ontsnappen en zich op straat te schande zou maken. Maandenlang weigerde hij te baden, zich om te kleden of op regelmatige tijden te slapen; minstens één keer, toen dienaren zijn kamers binnendrongen om te proberen hem te wassen en te verschoneren, troffen ze hem besmet door de pokken en besmeurd met zijn eigen ontlasting aan. Er werd een raad van regenten ingesteld om Frankrijk tijdens zijn steeds

vaker terugkerende perioden van onvermogen te besturen. Maar zelfs wanneer Karel hersteld genoeg werd geacht om zelf te regeren, werd zijn gezag aangetast door het feit dat hij elk moment een aanval van krankzinnigheid kon krijgen.

Door de geestesgesteldheid van de vorst was er in Frankrijk een machtsvacuüm ontstaan. Alle middeleeuwse kronen moesten gedragen worden door een helder en stabiel hoofd, en de ziekte van Karel VI was verantwoordelijk voor – of op zijn minst een grote katalysator van – een periode van gewelddadige onrust en burgeroorlog die in 1407 uitbrak tussen twee machtige en meedogenloze groepen Franse edelen en hun aanhangers. De aanvankelijke hoofdrolspelers waren Filips de Stoute, hertog van Bourgondië, en Lodewijk van Valois, hertog van Orléans, de broer van de koning. Zij ruzieden over land, persoonlijke geschillen en, bovenal, hun relatieve invloed in de regentenraad. Vanaf de dag dat Lodewijk van Orléans op 23 november 1407 op straat in Parijs werd doodgestoken door vijftien gemaskerde mannen die aanhangers waren van Filips de Stoutes zoon en erfgenaam Jan zonder Vrees, werd de Franse politiek bepaald door moord en verraad. Lodewijks oudste zoon, Karel, sloot een bondgenootschap met zijn schoonvader graaf Bernard van Armagnac, en Frankrijk raakte al snel verdeeld in twee rivaliserende machtsblokken omdat de hoogste edelen van het koninkrijk zich achter de oorlogvoerende partijen schaarden. De machtsstrijd tussen de Bourgondiërs en de Armagnacs was begonnen.

Hendrik V had de twee partijen in de Franse burgeroorlog met verbluffend succes tegen elkaar uitgespeeld. In 1412 tekende hij een verdrag met de Armagnacs waarin hij hun zijn steun aanbood in ruil voor erkenning van het Engelse gezag over belangrijke territoria in Zuidwest-Frankrijk: Poitou, Angoulême en Périgord, streken die oude banden hadden met de Engelse kroon. Het verdrag hield niet lang stand. In 1415 ging Hendrik nog verder en eiste hij ook de Engelse soevereiniteit op over Normandië, Anjou, Maine, Touraine en Bretagne. Het was geen willekeurige verzameling van territoria: hij eiste de landen op die ooit in bezit waren geweest van zijn twaalfde-eeuwse Plantagenet-voorgangers Hendrik II en Richard Leeuwenhart. Toen de Armagnacs weigerden, viel Hendrik Normandië binnen en belegerde en veroverde hij Harfleur, de havenstad aan de monding van de Seine. Daarna trok hij plunderend over het Franse platteland en ging uiteindelijk op vrijdag 25 oktober 1415, de naamdag van de heilige Crispinus, bij Azincourt de slag aan met een reusachtig Frans leger.

‘Als je fan bent van *Game of Thrones* of *The Tudors*, dan is Dan Jones’ meeslepende, vermakelijke hervertelling van middeleeuwse geschiedenis iets voor jou.’

– *Daily Express*

De turbulente geschiedenis van Engeland kende haar toppunt in de vijftiende en een deel van de zestiende eeuw. De Rozenoorlogen (1455-1485), tussen de rode rozen van Lancaster en de witte rozen van York, vormden het beginpunt van een periode die werd gekenmerkt door sluwe machtspolitiek en bloedige veldslagen. Ruim een eeuw lang streeden drie van de machtigste families om de troon. Het was uiteindelijk Hendrik Tudor die de strijd beslechtte en zich liet kronen als Hendrik VII. Dit was het begin van de Tudor-dynastie: een enorme bloeiperiode voor de Engelse cultuur, wetenschap, architectuur en handel.

In *Gevecht om de troon* brengt bestsellerauteur Dan Jones structuur in de chaos. Hij weet deze complexe geschiedenis van burgeroorlogen en staatsgrepen op meeslepende wijze te vertellen zonder de feiten los te laten. Jones geeft een compleet overzicht en vult dit aan met gedetailleerde anekdotes, van geheime huwelijken en onthoofdingen tot identiteitsfraude. Dit fascinerende stukje Engelse geschiedenis, dat een inspiratie was voor werken van William Shakespeare en de televisieserie *Game of Thrones*, leest als een thriller en is geschikt voor iedere geschiedenisliefhebber.

Gevecht om de troon is het zelfstandig te lezen vervolg op Dan Jones’ *Vorsten van Albion*.

Uitgeverij Omniboek

WWW.OMNIBOEK.NL

NUR 684

ISBN 978 94 0191 766 7

9 789401 917667